

PREDGOVOR

Turopoljski leksikon novo je izdanje u nakladi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža. Projekt izradbe leksikona posvećenoga Turopolju Leksikografski je zavod pokrenuo uz svesrdnu potporu Grada Velike Gorice, središnje turopoljske upravne jedinice, a ugovor o suradnji potpisan je početkom 2018. Konceptijom i likovnim oblikovanjem *Leksikon* se nadovezuje na prijašnja izdanja Leksikografskoga zavoda u kojima su obrađene pojedine hrvatske regije (Istra, Hrvatsko zagorje) ili gradovi (Zagreb), a izradbu kojih su podupirala tijela područne samouprave.

Leksikon u abecednom slijedu donosi više od 1200 pojmova, u širokom tematskom rasponu uobičajenom za enciklopedijsku sintezu. Obuhvaćena su prirodoslovna obilježja (geološka građa, reljef, klima, hidrografija), arheološki lokaliteti, povijesna zbivanja, stanovništvo i naselja, etnografska i jezikoslovna obilježja, književno i kulturno stvaralaštvo, umjetnička baština, graditeljstvo, gospodarstvo, društveni život (društva i udruge) te sport i zabava. Najveći broj natuknica odnosi se na znamenite i zaslužne Turopoljce, kao i druge osobe koje su svojim djelovanjem ostavile traga u Turopolju. Neke od obrađenih osoba djelovale su samo u lokalnim okvirima, druge su potekle iz Turopolja, ali djelovale izvan lokalnoga okvira, a među uvrštenima ima i nacionalnih velikana, čije se biografije nalaze u mnogobrojnim enciklopedijama, a svojim su životom i/ili djelom bile povezane i s Turopoljem. Također veliku, a za Turopolje i specifičnu, skupinu natuknica čine obitelji koje su kroz više naraštaja bile nositelji turopoljske posebnosti.

Kada je riječ o vremenskom rasponu, *Leksikon* ide u daleku geološku prošlost i seže do današnjih dana, no najvećim dijelom ipak obrađuje sadržaje posljednjih dvaju stoljeća. Za razliku od većine drugih sličnih izdanja, *Turopoljski leksikon* nema čvrsto postavljenu tzv. vremensku granicu obradbe, i to ne samo za događaje nego i za osobe, koje su obrađene bez obzira na godinu rođenja, pa je među uvrštenima znatan broj i onih čije umjetničko, znanstveno ili javno djelovanje još nije zaokruženo.

Turopolje je područje s jasno izraženim identitetom i po svojim je obilježjima jedinstvena hrvatska regija. Zemljopisno, to je uglavnom gusto napučeno područje, prevladavajuće nizinskoga ili blago brežuljkastoga reljefa. U antičko doba na području današnjega Turopolja bilo je najveće i najvažnije rimsko naselje na širem zagrebačkom području. U srednjem i novom vijeku postojano je bilo vezano uz specifičan oblik staleško-teritorijalne organizacije – Plemenitu općinu Turopolje. U jednom razdoblju bilo je i opustošeno u vojnim pohodima. Izvorno je bilo agrarno i ruralno područje, a u novije doba najvećim je dijelom zahvaćeno ubrzanom urbanizacijom, potaknutom s jedne strane širenjem glavnoga grada Zagreba, a s druge strane rastom autohtonoga gradskog središta, Velike Gorice. Jezično, Turopolje je dio kajkavskoga govornog područja, a po materijalnom naslijeđu, zahvaljujući graditeljstvu, jedinstveno je u Hrvatskoj. Drvene crkve i kapele Turopolja i Pokuplja, tzv. Turopoljske ljepotice, najljepši su očuvani primjeri takve vrste sakralnoga graditeljstva u Hrvatskoj, a drvo je bilo primarni građevinski materijal i u pučkome graditeljstvu. U turopoljskim naseljima mogu se i danas vidjeti očuvani primjeri tradicijske gradnje, a turopoljske drvene kuće prenesene su odnosno presložene i u druge krajeve, gdje imaju funkciju kuća za odmor.

Prilikom izradbe *Leksikona* jedno od ključnih pitanja bilo je i kako omeđiti područje Turopolja. Granice regija vremenski su promjenjive te nerijetko ovisne o kontekstu i motrištu. Većini hrvatskih regija stoga nije moguće geometrijski precizno odrediti granice. I Turopolje je takav zemljopisni pojam, granice kojega nisu svi autori opisivali jednako. Naselja odnosno sučije povijesne Plemenite općine obuhvaćaju samo manji dio zemljopisne regije koja se nalazi između Zagreba i Siska, pa cjelovitiju podlogu za omeđenje područja daje upravno-teritorijalni ustroj. Naime, u okviru upravno-teritorijalnoga ustroja Turopolje je najčešće i najdulje bilo istovjetno upravnoj jedinici (kotaru ili općini) sa sjedištem u Velikoj Gorici, no područje te jedinice mijenjalo se kad god se mijenjao i upravni ustroj, a te su promjene bile česte. Prema tome, u prostornome smislu *Leksikon* obrađuje sva područja koja su u prošlosti bila u sastavu turopoljske upravno-teritorijalne jedinice, bez obzira što se neka od njih danas nalaze u sastavu drugih jedinica. Od postojećih upravnih jedinica, *Leksikon* u cijelosti obuhvaća Grad Veliku Goricu te općine Kravarsko, Orle i Pokupsko. Sve navedene jedinice nalaze se u sastavu Zagrebačke županije, međutim zbog spomenutih povijesnih razloga djelomice su obuhvaćena još neka područja: sjeverni dio općine Lekenik s područja Sisačko-moslavačke županije te pojedina naselja koja su danas u sastavu Grada Zagreba. Na taj način, uzimajući u obzir ne samo današnju upravno-teritorijalnu podjelu, nego i one iz prijašnjih razdoblja, od druge polovice XIX. st. do danas, *Leksikonom* je obuhvaćeno područje približne površine 1000 km², na kojem je prema popisu stanovništva iz 2011. živjelo oko 85 000 stanovnika.

Priprema *Turopoljskoga leksikona*, od ideje do zaključenja rukopisa, trajala je tri godine, što nije mnogo vremena ima li se na umu da je za pisanje mnogobrojnih natuknica trebalo krenuti ispočetka. U raznovrsnim izdanjima Leksikografskoga zavoda bio je obrađen samo malen broj pojmova i osoba, pa je Uredništvo podlogu za izradbu *Leksikona* potražilo ponajprije u postojećoj literaturi, počevši od stotinjak godina starih, ali nezaobilaznih, radova povjesničara Emilija Laszowskoga (zbirka arhivske građe *Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć »Zagrebačko polje«* zvane, 1–4, Zagreb 1904–08, te monografija *Povijest plem. općine*

Turopolja nekoč Zagrebačko polje zvane, 1–3, Zagreb 1910–24) pa do novijih naslova koji imaju leksikonska obilježja (*Turopoljski vjekopisi*, Velika Gorica 1996, i *Velikogorički leksikon*, Velika Gorica 2007). Od pomoći su bila i druga zavičajna izdanja, ponajprije ona u nakladi Narodnoga sveučilišta odnosno današnjega Pučkog otvorenog učilišta te Muzeja Turopolja u Velikoj Gorici. Navedeni naslovi i druga izdanja navedena u Leksikonu, primjerice literatura pojedinih članaka, a najcjelovitije pohranjena i dostupna u zavičajnoj zbirci Gradske knjižnice Velika Gorica, bili su dobra osnova za izradbu sveobuhvatne turopoljske sinteze na zavodski način koja uključuje mnogobrojne dosad neobrađene pojmove, a poznate pak pojmove dopunjuje novim činjenicama. Tekst je bogato ilustriran s više od 1100 slikovnih priloga, među kojima je najviše fotografija, no ima i drugih vrsta ilustracija, primjerice faksimila i crteža te zemljovida namjenski izrađenih za ovo izdanje.

U skladu s uobičajenim načinom rada, Leksikografski je zavod i u ovome projektu nastojao okupiti što širi krug suradnika, ponajprije autora članaka. Kao i uvijek pri odabiru suradnika, nastojalo se angažirati najpozvanije autore, bilo da je riječ o pojedincima iz baštinskih i drugih obrazovnih i kulturnih ustanova, publicistima s objavljenim radovima ili istraživačima pojedinih znanstvenih područja koji su se u dosadašnjem radu dokazali kao poznavatelji turopoljskih tema. Među sedamdesetak autora tekstova, velik je broj upravo takvih, no znatan broj tekstova napisali su i sami članovi Uredništva, među kojima je najviše djelatnika samoga Leksikografskog zavoda. Pribroje li im se i ostali zavodski sudionici na projektu – kartografi, lektori, korektori, grafičari te ostali suradnici – može se zaključiti da i ovaj projekt nastavlja posljednjih godina sve učestaliji običaj po kojem Leksikografski zavod, odnosno njegovi urednici, uz uobičajene uređivačke i nakladničke poslove u sve većem opsegu preuzimaju i poslove pisanja priloga pa i snimanja fotografija.

U izradbi svake enciklopedije i leksikona neminovni su i propusti, proizišli iz količine i opsega obrađene građe, pa ih je zacijelo bilo i u izradbi *Turopoljskoga leksikona*, no vjerujemo da to neće umanjiti poticajan učinak ovoga izdavačkog pothvata, koji će čitateljima upotpuniti poznavanje Turopolja, pomoći u boljem razumijevanju procesa koji su oblikovali današnjicu, a u budućnosti poslužiti i kao polazište za nastavak sustavnoga prikupljanja podataka i građe. Naposljetku, zahvaljujući još jednom Gradu Velikoj Gorici na pruženoj potpori, knjigu zajednički predajemo javnosti na porabu.

UREDNIŠTVO